

инвестиционного бума. Тем не менее, в Украине около ста мелких банков и для многих из них поддержание даже минимально необходимого по закону уставного фонда является проблемой. Почему так? Во-первых, для того, чтобы стать акционером банка, надо пройти ряд довольно сложных бюрократических процедур, которые некоторым предприятиям не под силу одолеть. Во-вторых "серьезных" акционеров интересуют, как правило, пакеты акций в размере от 26 до 51% уставного фонда. А здесь уже подключается Антимонопольный комитет, так как 10% — это уже "существенное участие", и требуется его письменное разрешение. Конечно, такая длительная и сложная процедура отталкивает потенциальных инвесторов от вложений в инвестиционно непривлекательную и низко доходную банковскую деятельность.

Наряду со всеми упомянутыми проблемами, нельзя обойти вниманием такой важный вопрос, как наличие квалифицированных кадров. Учитывая общее состояние отечественного фондового рынка и его медленное развитие, процесс подготовки серьезных, грамотных специалистов — дело довольно сложное. Не секрет, что теоретические знания студенты экономических вузов приобретают, как правило, из классических учебников зарубежных авторов, и надо приложить незаурядные силы, чтобы приспособить эти знания к условиям украинского рынка и действующего законодательства. Работники банка — специалисты фондового рынка должны также хорошо ориентироваться во всех законодательных и нормативных актах, которые касаются сугубо банковской деятельности, пристально следить за любыми изменениями и дополнениями. Конечно, специалисты должны постоянно поддерживать свой уровень квалификации. На наш взгляд, для этого необходима общегосударственная система подготовки специалистов фондового рынка, которая имела бы целью создание программы непрерывного обучения и повышения квалификации. Сотрудникам банка нужно не только приобретать новые знания и обмениваться опытом с коллегами, но и иметь возможность стажироваться за границей, знакомиться с приемами, методами и достижениями европейских банков, в частности тех, которые являются исключительно инвестиционными. Такого рода проблемы банки, в основном, решают самостоятельно. К сожалению, отсутствие единой целевой комплексной программы непрерывного обучения банковских работников не способствует быстрому продвижению нашей банковской системы к мировым стандартам и, соответственно, развитию фондового рынка.

Стабильность банковской системы имеет чрезвычайно важное значение для эффективного осуществления кредитно-денежной политики. Банковская система является тем каналом, который должен распространять импульсы денежно-кредитного регулирования в направлении всей экономики. Тем не менее, по причине ограниченности инвестиций современное состояние банковской системы не отвечает требованиям современности. Усиление производственного капитала обеспечит всю совокупность экономических отношений надежным фундаментом и даст возможность капиталу стать действительно доминирующей категорией современной украинской экономики.

Литература:

1. Жуков Э.Ф. Ценные бумаги и фондовые рынки. — Г.: Банки и биржи, 1995. — 224 с.
2. Бизнес словарь: Экономика. Финансы. Банки. Инвестиции. Кредиты/ / Уклад, С.Я. Ермоленко, В.И. Ермоленко. - К.: Школа, 2002. - 720 с.
3. Инвестиции и экономическое возрастание: взаимосвязь в переходной экономике: Автореф. дис. канд. экон. наук / Віторт Т.В. — Х., 2002. — 16 с.
4. Павлюк К.В. "Финансовые ресурсы Государства", К.НЮС, 1998. — 8 др.арк
5. Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. Инвестиции: Пер. с англ. — М.: ИНФРА — М, 2001. — 1028 с.
6. Материалы двенадцатого заседания круглого стола "Безопасность экономических трансформаций": 2000- 2001: от положительных тенденций в экономике - к постоянному возрастанию.; 20 декабря 2000 г. / Уклад, Я.А. Жалело (наук.ред.). — К., 2001.
7. Луців Б. Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій. - Тернопіль: Екон. думка: Карт-бланш, 2001. - 318 с.

Балянт Г. Р.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ АКТИВІЗАЦІЇ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Майже всі вчені, які присвятили свої праці вивченню лізингової діяльності, зосередились на визначенні суті лізингу, його форм, народногосподарського значення. Зазначимо, що кожний автор виділяв й певні аспекти лізингового процесу. Зокрема, В. Н. Кочетков висвітлив порядок організації лізингових операцій, виділив основні етапи виконання лізингових угод, В.І. Міщенко проаналізував зарубіжний досвід використання різних видів лізингу, навів зразки необхідних документів.

Російський вчений В. Д. Газман виклав мотивацію сторін при проведенні лізингових операцій, описав

правову регламентацію лізингових угод, порядок створення лізингових компаній, ведення бухгалтерського обліку лізингових операцій. В.А. Горемікін розглянув організаційно - економічні і технічні переваги, особливості перспективних видів лізингу, правове регулювання лізингових відносин в Росії, порядок здійснення лізингових угод, розрахунків лізингових платежів і закриття операцій.

Невичерпність цієї проблеми, пов'язана із значним впливом лізингу на структуру й технічний рівень основних фондів, спонукає до поглиблення наукових пошуків у зазначених напрямках. Виходячи із цього у статті розглянуті основні причини низької активності лізингової діяльності та перспективи її розвитку в Україні.

Оцінити сучасний стан лізингу в Україні, виявити чинники, які стримують його практичну реалізацію, запропонувати способи поживлення та розширення лізингового бізнесу.

За роки економічної кризи у більшості товаровиробників відбулося "виснаження" основного капіталу, тому одним із найактуальніших питань розвитку виробництва є оновлення основних засобів на сучасній технічній основі. Лізинг - одна з далекосяжних форм інвестиційного кредитування в Україні, спроможна забезпечити якісне технічне переозброєння виробництва в умовах дефіциту фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.

Вимушене застосування підприємствами морально і фізично застарілої техніки, зношених інших основних засобів, випуск більшістю підприємств, у зв'язку з недосконалістю технологій виробництва, неконкурентоспроможної за собівартістю і за якістю продукції позбавляють їх можливостей формувати і підтримувати на належному рівні за рахунок своєчасно оновленого основного капіталу власну конкурентну позицію.

Ідея використання можливостей лізингу в Україні, потенціалу його різновидів, не дивлячись на те що у світовій практиці він зайняв стійку й активну позицію в інвестиційній діяльності підприємств, не одержала вчасного свого визнання та практичної реалізації. Лише під час реформ, що відбуваються в галузях економіки протягом останніх десяти років, визначилися основні напрямки проведення лізингових операцій. Це - одержання в лізинг транспортних засобів, сільськогосподарської техніки, нерухомості, промислового обладнання, поліграфічного обладнання тощо.

Причини недостатніх темпів нарощування лізингових операцій різні. Проте пов'язані вони не з можливостями лізингу як нетрадиційної для вітчизняної економіки форми залучення фінансових ресурсів і поповнення таким чином матеріальних довгострокових активів з метою створення та використання прогресивних технологій виробництва, а з іншими причинами.

Такі причини є скоріше результатом неповного і неточного уявлення про сутність та потенційні можливості лізингу всіма структурами, які прямо або опосередковано мають відношення до формування та функціонування ринку лізингових послуг. Конкретні умови реалізації лізингових відносин та особливості розвитку економіки у перехідний період до ринкової моделі товарного виробництва сприймалися і сприймаються всіма ними неповною мірою і не конкретно.

Наступною причиною гальмування розвитку лізингових відносин в Україні є те, що вони формувалися в умовах кризової економіки. При цьому криза за період проведення економічних реформ стала притаманною для всіх галузей економічної діяльності суспільства в цілому. Вона охопила всі чотири сторони відтворення: виробництво, обмін, розподіл і споживання.

Лізингові операції торкаються одночасно декількох аспектів економічних і правових відносин, що складаються між лізингодавцем та лізингоотримувачем, а також між ними та іншими юридичними особами щодо таких операцій. Це відносини власності, майнові, орендні, кредитні, страхові, а також ті, що скриті у ціновому механізмі відносини розподілу. Механізм прояву та реалізації цих відносин різний. Тому кожний нормативно-правовий акт, призначений для регулювання лізингових відносин, повинен бути адекватним їх сутності. Розглянемо, чи відповідає таким вимогам існуюча нормативно-правова база, що регламентує процеси формування лізингових відносин та регулює функціонування ринку лізингових послуг.

Основним документом, що регламентує лізингову діяльність є Закон України "Про лізинг", який недостатньо чітко визначає основний термінологічний апарат, а також залишає значну частину питань лізингової діяльності за межами правового поля. Має місце й суперечливість визначень цього поняття у вітчизняному законодавстві. Тому наміри необхідність перегляду окремих його положень.

В Законі "Про лізинг" подано тлумачення лізингу, як підприємницької діяльності, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоотримувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоотримувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоотримувачем періодичних лізингових платежів. Разом з тим в пропозиціях щодо внесення змін до Закону "Про лізинг" подається наступне визначення лізингу "як строкового та платного відповідно до визначених конкретно угодою умов, користування майном, що передається лізингоотримувачу особою, яка є

власником цього майна." В наведеному визначенні лізингу варто було б конкретизувати, яке саме майно лізингодавець може віддати у лізинг.

Зазначимо, що визначення лише двох видів (фінансовий та оперативний) та трьох форм лізингу (пайовий, міжнародний та з поверненням) з відомих близько 40 видів лізингових операцій є доволі недостатнім.

Мають місце й істотні розбіжності у визначенні видів лізингу. Згідно із Законом "Про лізинг" фінансовим вважається договір лізингу, що передбачає передавання у платне користування об'єкта лізингу на термін, не менший від строку, протягом якого амортизується 60% його вартості. А згідно із Законом "Про оподаткування прибутку підприємств" протягом дії договору фінансового лізингу амортизуватися має не менше 75% вартості об'єкта лізингу. Тобто Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" вимагає укладати договори фінансового лізингу на довший строк, ніж Закон України "Про лізинг". Так, відповідно до Закону "Про лізинг", мінімальний термін укладання договору фінансового лізингу об'єкта, який належить до другої групи основних фондів, має становити близько 4 років, оскільки за цей час буде амортизовано понад 60% вартості майна, а відповідно до Закону "Про оподаткування прибутку підприємств" цей же термін має становити близько 5 років.

Суттєвими є відмінності у визначенні оперативного лізингу. Так, Закон "Про оподаткування прибутку підприємств" дає підстави відносити до нього деякі операції з ознаками фінансового лізингу. У цьому Законі зазначено, що не залежно від того, належить лізингова операція до фінансового лізингу чи ні, платник податку має право при укладанні договору визначити таку операцію як оперативний лізинг без права подальшої зміни її статусу до закінчення дії відповідного договору.

Розбіжності у визначенні видів лізингу суттєво ускладнюють аналіз тенденцій у розвитку оперативного та фінансового лізингу в Україні, а також розробку адекватної політики щодо його активізації.

Перешкоджає розвитку лізингу в нашій країні і надто жорстка система оподаткування лізингових операцій. Так, згідно з Законом "Про внесення змін до закону України" Про оподаткування прибутку підприємств" передача майна у фінансовий лізинг прирівнюється до його продажу в момент передачі. А згідно із ст. 3 Закону України "Про податок на додану вартість", суми податку на додану вартість не дають лізингоотримувачу права на отримання податкового кредиту, крім цього вони завищують базу для нарахування амортизації та лізингових платежів.

В Законі "Про лізинг" звужено перелік лізингоотримувачів. Ними є лише суб'єкти підприємницької діяльності. Займатись лізинговою діяльністю позбавлені фізичні та юридичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності. Це, в свою чергу, стримує темпи використання лізингу.

Очевидними є й недоліки статті 18 "Амортизаційні відрахування" Закону України "Про лізинг", зміст якої складається лише із двох пунктів:

1. Амортизаційні відрахування на надане в лізинг майно обчислюються згідно з законодавством України.

2. Договором лізингу за домовленістю сторін може бути передбачена прискорена амортизація об'єкта лізингу згідно із законодавством України.

В процесі доопрацювання Закону був вилучений конкретний розмір максимально можливого коефіцієнта прискорення амортизації. В цілому в межах лізингових операцій використовується застаріла політика амортизації, тому й не знайдено механізму швидкого оновлення основних фондів. На нашу думку, доцільно надавати фінансові пільги лізинговим компаніям, які здійснюють перспективне фінансування і таким чином можуть впливати на позитивний розвиток малого і середнього бізнесу.

Завершуючи аналіз правової бази, зазначимо, що сприятливий законодавче - нормативний клімат є запорукою розвитку лізингу, адекватний нормативний режим лізингу спроможний забезпечити йому сприятливе підґрунтя для розвитку.

Ефективність діяльності лізингових компаній значною мірою залежить і від можливості отримання банківських кредитів, коливань розміру позичкового відсотка та інших обставин, які визначаються загальними напрямками кредитної політики. Банківські кредити мають переважно короткостроковий характер і високу вартість. Слід зазначити, що банки не зацікавлені в роботі на ринку лізингу. Серед основних причин такої ситуації - недостатня кількість платоспроможних позичальників, їх збитковість, а отже, й висока ймовірність несвоєчасної сплати ними лізингових платежів. Залишається також високим рівень ризиковості лізингових операцій, що спонукає незахищеність прав кредиторів на правовому рівні, а також недосконалий порядок проведення операцій.

З огляду на вищезазначені несприятливі обставини проникнення банківського капіталу у сферу лізингового бізнесу, доцільно, на наш погляд, розширити банківську участь шляхом створення дочірніх лізингових компаній, яким би банки мали право надавати пільгові кредити, безвідсоткові позички, гарантії. Це, в свою чергу, дало б можливість банкам контролювати обсяги та напрямки використання коштів, розширити коло операцій і, тим самим, збільшити кількість клієнтів.

Ще однією проблемою є сама організація лізингової діяльності в Україні. В даний час бажаючі взяти техніку в лізинг натикаються на досить складну схему, ознайомившись з якою, споживач вирішує, що краще шукати кредит, ніж займатися лізингом.

Стримує розвиток лізингу в Україні й відсутність дієвої державної політики щодо розвитку лізингу. На нашу думку, для держави економічно вигідно було б створити сприятливі правові, економічні, організаційні й методичні умови для розвитку лізингу. Зокрема, актуальною в сьогоденних умовах була б державна підтримка самих інвестиційних лізингових проектів на конкурсній основі. Доцільно підтримувати лізингові проекти, орієнтовані на такі види обладнання, ступінь зносу яких є найвищий.

В свою чергу, модернізація виробництва, впровадження нових технологій за допомогою лізингу забезпечила б швидкий і ефективний розвиток товаровиробників, що, в свою чергу, зумовило б поповнення бюджету, а, отже й повернення наданих державою пільг, але в значно більшому розмірі.

Вирішення існуючих проблем, які підіймаються в статті, створить необхідні передумови для ефективної реалізації потенційних можливостей лізингу в Україні, а отже, й модернізації, диверсифікації, структурної перебудови вітчизняного виробництва, підвищення його конкурентоспроможності.

Описані в даній статті шляхи активізації лізингової діяльності в Україні не є вичерпаними. Адже особливості перехідної економіки в цілому, а також будь-який конкретний випадок надання майна в лізинг вимагають нових пошуків оптимального прийняття рішень, а звідси й неодноразового повернення до даного питання.

Література:

1. Гольдштейн Р.П., Князев Ю.С. Сущность й технология осуществления лизинговых операций. - М., НПО ВНИСтройдормаш. 1992.- 232 ст.
2. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" // "Україна ВП88КЕ88". - 2003 р. - 21 - 28 січня. - С. 3 - 21
3. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 року №1560-ХП.
4. Закон України "Про лізинг" від 16 грудня 1997 року №723/97-ВР.
5. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств"// Відомості Верховної Ради України. - 2001. -1997. - № 27. - С. 181.
6. Кочетков В.Н., Краєва Є.В., Кочеткова О.В. Організація лізингових операцій. - К., Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту та бізнесу, 2000.- 104 ст.
7. Миронюк А. Своя копійка з чужого майна // Галицькі контракти. - 1999. -№28.- С.36.
8. Покотило І. Правове забезпечення лізингових операцій // Вісник НБУ. -1997. №2. - С. 27-28.
9. Статистичні таблиці. З послання президента України до Верховної Ради України від 15. 04. 2003 //Економіст. - 2003. - №6. - С. 75.